

{ datorrena } Iratxe Urizar

Bortizkeria? Baina nondik etorria?

Egun hauetan, Ameriketako Estatu Batuetako hainbat gertakari ageri dira prentsan. Egun-kari batzuetan besteetan baino gehiago, baina hortxe da kontua: badirudi «iskanbilaren bat ala beste» egon dela, polizia batek gazte bat akabatu duelako; jendea erdi-zoratu ei da eta dena erretzeari ekin dio, dendak eta etxeak arpilatu ditu, eta arazoa kontroletik kanpo omen dago. Kontu serioa dela ematen du, tankeak ere ikusi ditugu eta! Oraingo honetan, Baltimoren izan da. Orain hilabete gutxi, udaran, Fergusonen izan zen. Egia esan, ezer gutxi genekien bi hiri horiei buruz, eta orain, aldiz, albistarien nazioarteko ataleko protagonista dira. Erreboltak, istiluak, herri-tarrak korrika, eta horien parean, polizia, polizia ugari, gerrarako jantzita goitik behera. Etxean geratzea agindu dute. Zirrargarria. Egia esan, neurri horrek salbuespen-egoerak ekartzen ditu gogora. Guardia Nazionala ere deitu dute, kaleetan zehar patruilatu dezan: estatu bakoitzak duen «milizia» antzeko bat da, eta estatuko gobernadorea da haien buru; miliziakideak, berri, boluntarioak dira, eta, hortaz, ulertzen da ez direla militar profesionalak. Hori bai: edozein armadak izan ditzakeen baliabideak dituzte (munizioa, eta abar). Uniformeak ere, halakoxeak. Hango irudiak ikusita, ematen du Baltimoren gerra gordinen murgilduta daudela. Herri-tarrak kontrolatzera deitu dituzte; alegia, hiriak dituen 600.000 biztanleak kontrolatzera.

Komunikabide handien goiburuetan, CNN, New York Times eta antzekoetan irakurri daitezkeen horietan, kaosaz eta gerraz ari dira. Tokiko prentsara hurbilduta, ordea, gauzak oso bestelakoak dira. Bertan, herri-tarrek sare sozialak erabiltzen dituzte tokian-tokian informatzeko. Informazio horietan, milaka eta milaka lagunak manifestaldiez ari dira: hiriko eta inguruetako mugimendu sozialek deituta, hainbat alorretako elkarte bildu dira, elkarrekin protesta egiteko; nazkatuta daude, egun batean bai eta hurrengoan ere bai entzuten baitute poliziak beste gazte bat erail duela. Gaztea, beti beltza; poliziak, zuriak.

Hala eta guztiz ere, beste behin zarata da nagusi, berri apoteosikoek eta irudi latzek eragindako zarata. Zarata,

ezer ulertzen uzten ez duena. Bertan esandakoa entzuten uzten ez duena. Injustizia baten aurrean batu, eta horri aurre egiten dion jendea erakusten ez duena. Herria ez da inon ere ageri: elkarren ondoan jarrita, modu antolatuan, poliziaren indarkeriaren aurka posizioak hartu dituen herria, hain zuzen ere. Horren ordez, kaosa, eta segurtasunaren eta beldurraren izenean armaz jositako soldaduak, hiria okupatzen. Hori gertatu zen Fergusonen, New Yorken eta beste hainbat hiritan. Manifestaldi jendetsuetan biltzen diren ahots horiek, datuekin eta argudioekin egiten diote aurre poliziaren indarkeriari. Asko dira, zenbakiei begiratuta, polizia-etxean hildakoak. Edota kalean, poliziek tirokatuta eroritakoak.

Baina, muinera etorrita, ezin ahaztu dezakegu zein izan zen errebolta hau piztu zuen txinparta, ez dugu ahaztu behar nola hil zen Freddie Gray gaztea, ez baitzen besterik gabe hil: bizkarrezurra hautsita zuen. Berri askorik ez dugu jaso, ordea, hori egin zioten poliziei buruz. Ez dugu topatu polizia-indarkeriagatik kondenatutako polizien kopuruari buruzko daturik ere. Eta poliziak duen zigorgabetasun hori da, azkenean, larriena, hiri osoa sustan, haserre bizian jarri duena. Manifestaldiak ez dira amaituko armaz jositako soldaduak bidalita, inpunitateak bere horretan jarraitzen badu. Bidaltzen den mezua zigorrak ezarena bada, nekez bukatuko dira horrelako hilketak.

Beraz, ez dezagun iparra galdu. Gertatu dena da herri-tarrak bildu egin direla, komunikabide nagusiek argazki hori erakutsi ez badute ere. Alde berean daude Baltimoren protestak ari direnak, Fergusonen egon zirenak eta espetxe-politika ankerraren aurka ari direnak. Mumia Abu Jamalen askatasunaren aldeko elkarteek, esaterako, bat egin dute Baltimoren ari direnekin. Izan ere, indarkeria hori ez da kaleetan bakarrik ematen, espetxe-politikan ere arrazakeria baita nagusi: zigorrak ezartzeko orduan, horiek ere arrazistak direla salatu izan da, eta, presoan ezaugarriak so eginez, ondorioztatu dezakegu uste horiek ez direla ustelak. Batzuetan, zifrek, berez hitz egiteko ahalmena dute: kopuru altuak, sistemaren bortizkeriarenak, eta baxu baino baxuagoak, bortizkeria horren aurkako zigorrenak. •

Manifestaldi jendetsuetan biltzen diren ahotsek, datuekin eta argudioekin egiten diote aurre poliziaren indarkeriari

EREIN BEHARREKO HAZIAK

Hamar egun Brasilgo Via Campesinarekin

📁 **EKONOMIA** / Antxoka Agirre

Gehiegi begiratu gabe bizi den horrek labela duen tomatea baztertu eta «*en rama*» deritzona –Eroskin erosi badu «sortakoa» ere jar dezake txarteltxoan– erosiko du hurrengoan, bigunagoa, baina zaporerik gabea izan arren. Eta hurrengoan «Raf» motakoa, jateko modukoa, baina haragirik gabea, edo «Cherry» hori, tomatetik bezainbeste mahatsetik duena. Eta pentsatuko du, agian, ez dela tomate garaia, baina «aizu, tomatetik gabeko entsalada bat, hori ez da fundamentua» esango dio bere buruari.

Izan daiteke gehiegi begiratu gabe bizitzea hautatu duelako, edo beste interes batzuk dituelako, edo ezarrita dauden kontsumo ohituren indarragatik, edo nekazaritza ekologikoarena burges txikien moda mistiko bat iruditzen zaiolako, edo topikoetatik haratago iristeko tarterik hartu ez duelako, baina ez dio buelta gehiago emango kontuari.

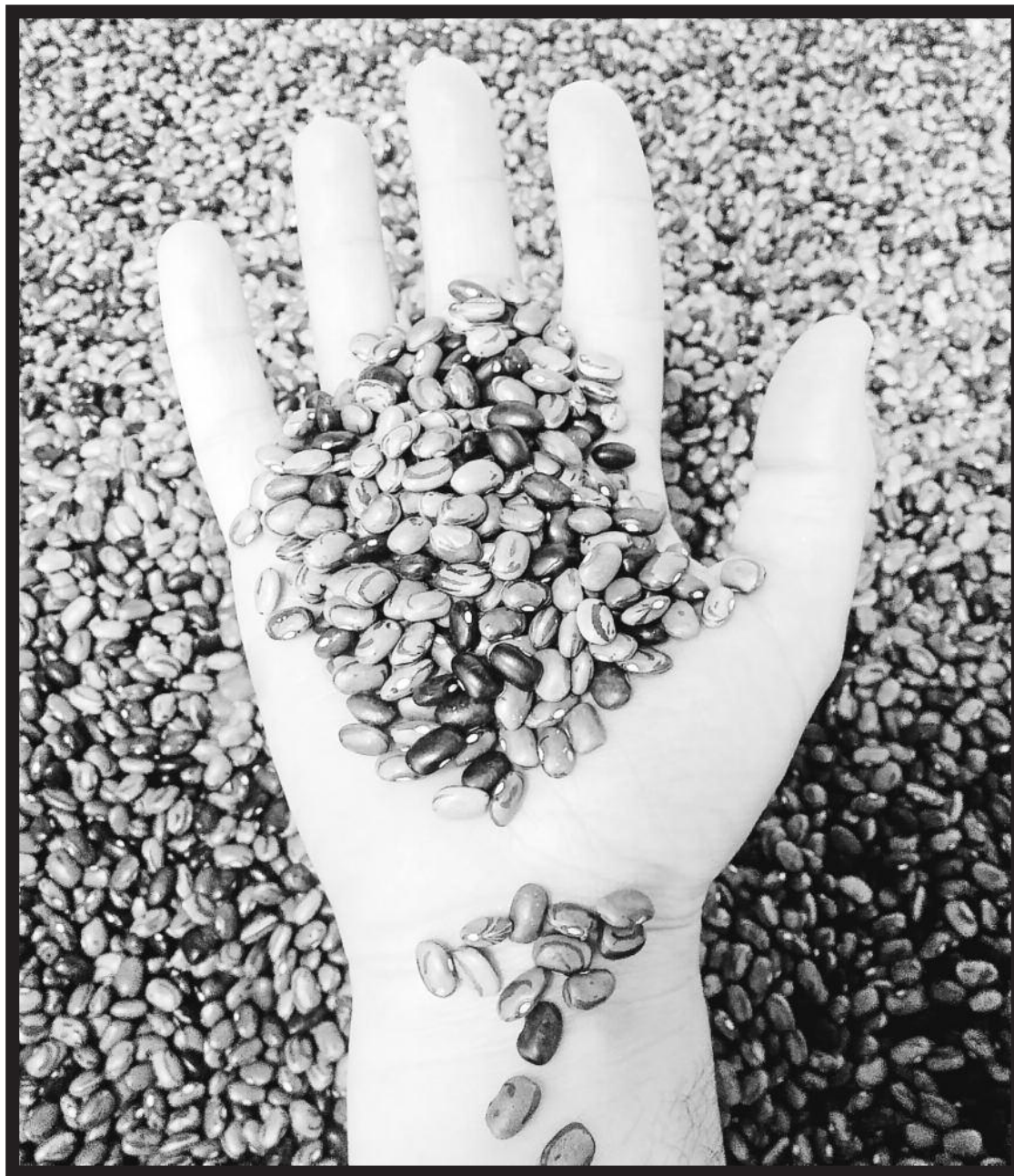
Begiak zorrozuko balitu, ordea, ikusiko luke apirilaren 17an Nekazarien Borrokaren Eguna izan dela munduan, eta elikadura burujabetzaren alde egiten dela borroka hori. Edo AEBak eta Europar Batasuna euren arteko merkataritza liberalizatzeko TTIP akordioa ari direla fintzen; sekretuak direla negoziazioak, eurodiputatuerei ere ez zaiela aitortzen dokumentazio hori publiko egin eta zabaltzeko aukera, baina, aldi berean, multinazionalak euren tokia dutela mahaietan. Negoziazio horien barruan, egunotan Europar Batasunak 19 transgenikoren komertzializazioa baimendu duela ere irakurriko luke, agian.

Edo, jakingo luke 2017an Euskal Herrian ospatuko dela Via Campesinaren mundu mailako Konferentzia.

Via Campesina izena ezaguna suertatuko zaio akaso, baina izana kontu lausoagoa irudituko zaio ziurrenik. Ez du jakingo munduko mugimendu sozial handiena dela, Afrikako, Amerikako, Europako eta Asiako 73 he-

Lehen sektoreari gehiegi begiratu gabe bizi denak ere badaki kuadrillako pare bati otar bidez ortutik zuzenean ekartzen dizkiotela barazkiak. Esnearen inguruan egon diren gatazken berri ere izango zuen akaso. Edo konturatu da labela duen tomatea harria baino gogorrago egoten dela normalean. Begia gehiago zorrozuko balu, ordea, bertako nekazari askok apustua egin duela ere ikusiko luke, eta harrituta geldituko litzateke apustu horren dimentsio politiko eta eraldatzaileaz, akaso. Horretara eraman gaituzte EHNE-Bizkaia, Bizilur eta Etxaldek Brasilera, begia zorroztera.

Sao Miguel do Oesteko
hazitegi kooperatiban
jasotakoa da beheko aldeko
argazkia.
David LOPATEGI



rrialdeko eta 164 erakundeko (tartean EHNE-Bizkaia; jatorriaz, Basque Country/Spain dio VCren webguneak) 200 milioi nekazari, abeltzain eta artzain biltzen dituen. «Hiru mugimendu bakarrik daude mundu mailan antolatzea lortu dutenak: kapitalismoa, Eliza eta Via Campesina», entzun dugu hainbat aldiz egunotan Brasilen.

Aurtengo irailean Emakumeen Mundu Martxa Euskal Herri-
tik pasako da. 2016an Europako kultur hiriburu izango da Donostia. Eta 2017an munduko nekazarien bilgune bihurtuko da Euskal Herria. Bada zerbait.

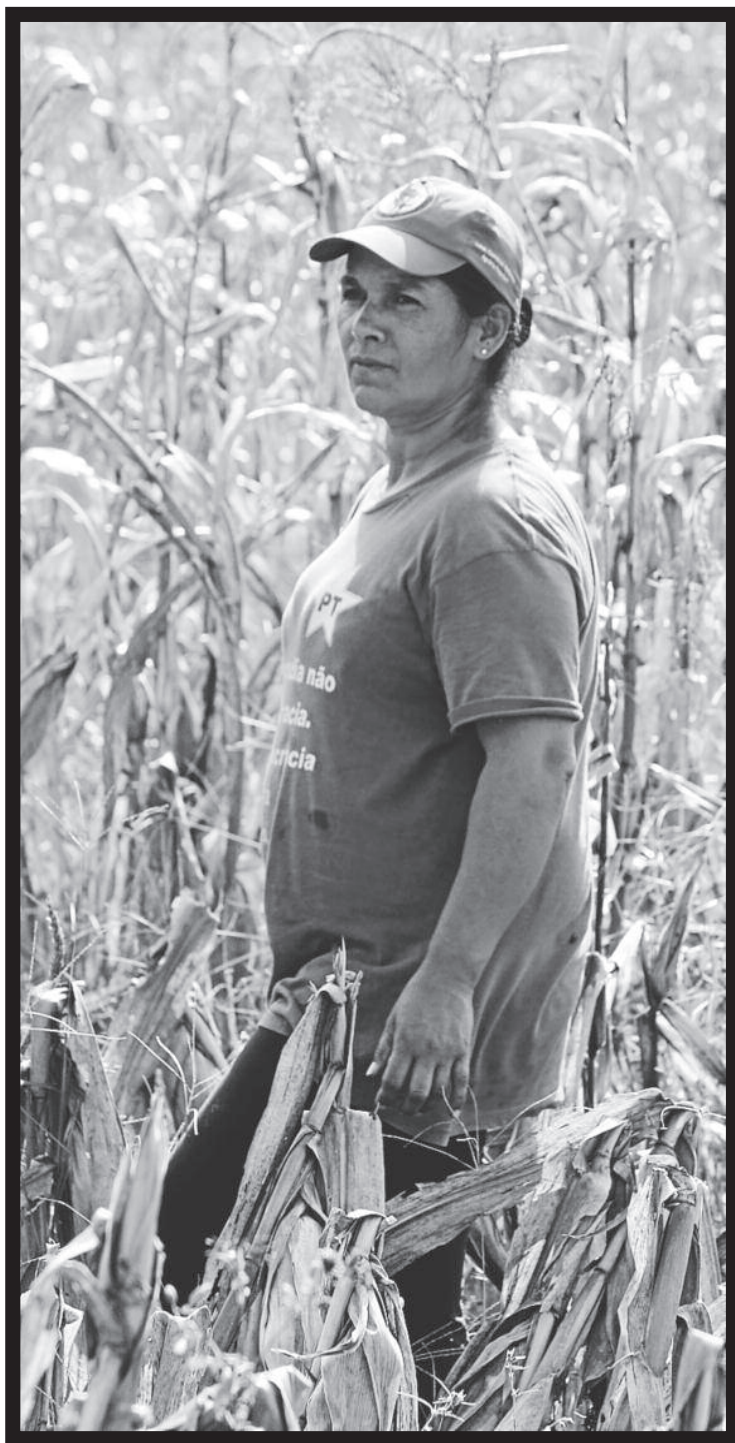
VIA CAMPESINAREN APUSTUA

1993an sortu zen Via Campesina. Urte hartan mundu mailako arantzelen arauketarako GATT akordioak gauzatu ziren, nekazaritza politikarako eredu neoliberal eta produkzio eredu industrial globalizatzeko pausu garrantzitsu izan zirenak, eta nekazariak konturatu ziren negoziazio haietan ere euren ahotza ez zela entzun. Antolatzearekin zioten eta, elkarlanean eta borroka asko eginez, gutxinaka Elikadura eta Nekazaritzarako Nazio Batuen Erakundea (FAO) edo Giza Eskubideen Kontseilua bezalako mundu mailako erakundeen eztabaidatan erreferente bat izatea lortu dute. Bide horretan guztian mugimendu anitza eta egituraketa horizontalekoa eratu du Via Campesinak, eta mundu mailako sei Konferentzia antolatu gaurdaino: 1993an, Mons (Belgika); 1996an, Tlaxcalan (Mexiko); 2000, Bangalore (India); 2004, Sao Paulo (Brasil), 2008, Maputo (Mozambique) eta 2013, Jakarta (Indonesia).

50eko hamarkadan AEBetan “Iraultza Berdea” izenarekin sortu zen eredua da egun nagusi, oinarri nagusiak mekanizazioa, berrikuntza teknologikoa, ongari kimiko eta toxikoen erabilera intentsiboa, errendimendu altuko aldaeren garapen bioteknologikoa, monolaborantza eta espezializazioa dituen. Via Campesinak salatzen duenez, eredu honekin munduko biz-

1993an sortu zen Via Campesina; arantzelen arauketarako mundu mailako GATT akordioek produkzio eredu industrialak globalizatzea zekarten, eta horien kontra egiteko abiatu zen

Egungo ekoizpen ereduak munduko biztanleria elikatzeko behar denaren %150 ekoizten duen arren, inoiz baino gehiago dira gose direnak, 900 milioi pertsona; eta hirutik bi nekazariak



Passo Fundoko «Vida e Terra» kanpamenduan, nekazari bat lanean. David LOPATEGI

BIDE BERRIAK

Iazko ekainean izenburu hori daraman dokumentala estreinatu zen Euskal Herrian. Dokumental bikaina da, elikadura burujabetzaren inguruan gurean gauzatu izan diren ekimenen berri eman eta hainbat ideia eta datu eskaintzen dituena: Bertako esne ustiatuegien %40 eta nekazaritza lurren zati handi bat galdu da azken 20 urteetan; bertako nekazaritza ustiatuegien %90ek ez du erreleborik; ekologikoarekin ezin da gaur-gaurkoz Euskal Herriak dituen elikadura beharren %100 ase, baina horrek behar du xede; topikoak dio ekologikoa ez dela jasangarria, baina ez da egia, eta instituzioak ere hasiak dira konturatzen; instituzioek lurra erosi beharko lituzkete, edo bestela okupatzeari ekin beharko zaio; ekoizle eta kontsumitzaileen arteko komunikazioa berreskuratu beharra dago; ekoizle eta kontsumitzaileen arteko kooperatiba mistoak eratu beharko genituzke...

Dokumentala, alde guztietatik begiratuta, oso ona da. Baina izenburuari egin dakioke ñabardurarik; elikadura burujabetzari dagokionez, bide berriez ari da, baina dokumentalean parte hartu dutenen zerrendari begiratu soil bat ematearekin jada hainbat pausu eman direla ikus daiteke: Arantzadi bizirik, Red Agroecológica de la Ribera, Euskal Herriko Laborantza Ganbera, Lurzaindia, Idoki, Basaburu, Zerain dezagun Fundazioa, Ekolapiko, Oiartzungo Urmendi Haur Eskola, Gernikako Azoka, Esnetik kooperatiba, EH Hazien Sarea, EHNE-Bizkaia, Via Campesina, Uribe Kostako Agroasanblada, Deustuko Kontsumo Sarea, Nekasare, Orduñako ekoizpen zerbitzua, Bedarbide Elkartea, Bizkaia Esnea, Karrantzako hiltegia, Laneko kooperatiba, Txaramela Pasta Ekologikoa, Euskal Herriko Laborarien Batasuna...

Azpimarra berezia merezi dute dokumentalaren ekoizleek: Etxalde eta Bizilurrek. Lehenengoa Hegoaldetik EHNE-Bizkaiak eta Iparraldetik Euskal Herriko Laborantza Ganberak (ELB) elikadura

burujabetzaren alde eragiteko sortu duten mugimendua litzateke. Bigarrena GKE bat da, 2002an Urduñan elikadura burujabetzaren inguruan abiatu zen elikadura burujabetzako esperientziaren inguruan sortua, baina denborarekin eta hainbat lagunen pasioari esker, Via Campesinaren eta Zapatismoaren laguntzaile eta Euskal Herriko elikadura burujabetzarako estrategiaren elementu garrantzitsu bihurtu dena.

Dokumental horretatik kanpo gelditu diren hainbat ekimen interesgarri ere badago, noski. Aramaion elikadura, energia eta burujabetza kulturalaren inguruan garatu den proiektua; Sopelako elikadura jasangarriko proiektua; Larrabetzun udal jangelen inguruan gauzatu dutena; Iparraldean Idokin edo Lurzaindian gauzatu dituztenak; Gatzagako gatzaren museoa berreskuratu duena; Bertatik Bertara proiektua; Nafarroako baratza ekologikoak, Errigora proiektua barne; BasHerria; Nekasarea; Arratiako agroasanblada; Ajangizko eta Ezkerraldeko Nekazal Garapenerako planak; han eta hemen sortu diren kontsumo taldeak... Eta formazioan ere eman dira pausu batzuk, UEU eta EHUren Hegoa Institutoa Nekazaritza Ekologikoaren inguruko ikasketak hasi baitira eskaintzen.

Maila orokorragoan, ASSEH (Euskal Herriko Elikadura Burujabetzaren aldeko Eragileen Aliantza) ere eratu da, VSF, Emaus eta Mundubaten parte-hartzearekin, edota izaera guztietako 140tik gora eragilek sinatu duten Euskal Herriko Eskubide Sozialen Kartaren oinarrietan ere jasotzen da eredu aldaketa.

Euskal Herrian biztanleriaren %3 baino ez da ari lehen sektorean, kontsumitzen diren elikagaien %5 ekoizten duen 'Iparralde Globalaren' baitan kokaturik gaude, eta ez daukagu Brasilen ikusi dugun bezalako giharrik, baina sarea ari da ehuntzen, askotarikoa, kontzientziatua, aktiboa, horizontala. 2017ra begira ere sortuko dira berriak.

tanleria elikatzeko behar denaren %150 ekoizten den arren, inoiz baino gehiago dira gose direnak, 900 milioi pertsona, eta horien artean, hirutik bi nekazariak dira.

Lurren kontzentrazioa ere salatzen du aukera duen bakoitzean, multinazionalak urtero 10 milioi hektarea bereganatzen dituztela azpimarratuz; munduko lurren %65 euren esku dagoela dagoeneko. Montalbo, Sygenta, Nestlé, Bunge, Bayer, Dupont edo Cargill bezalako izekak dituzten lurjabe hauen helburua ez da "Iraultza Berdeak" aldarrikatzen zuen bezala garapena bermatzea eta gosea desagerraraztea, dirua egitea baizik,

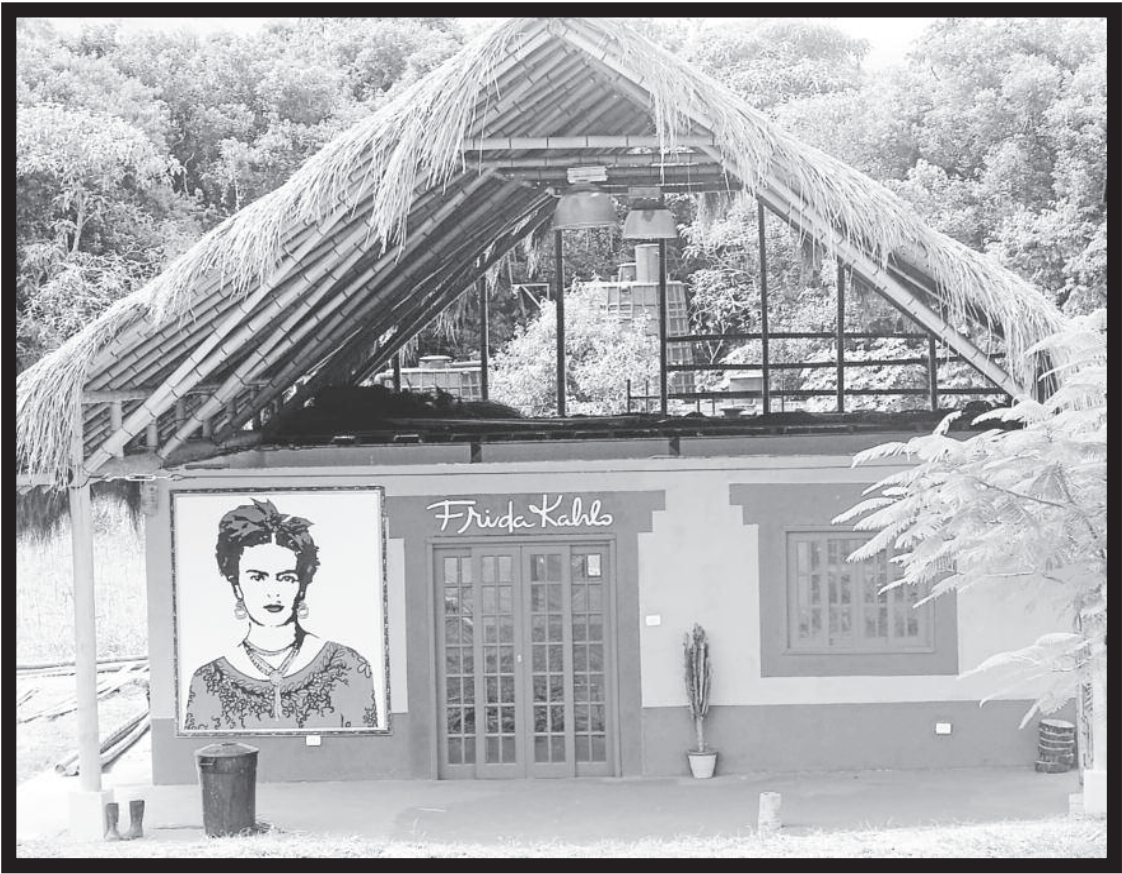
eta dirua herrialde txiroetan merkeago ekoitziz eta aberatsetan garesti salduz egiten dute. Horrek hegoaldeko gosea areagotzea dakar, nekazariak elikatzeko erabiltzen zituzten lurra esportaziorako monolaborantza bihurtzen baitituzte (Brasilgo kasuan %538ko hazkundera 1990tik 2008ra, esaterako). Era berean, iparraldeko ekoizpenek lehiakortasuna galtzea dakar, eta bertako nekazaritzak, bestelako hainbat enpresekin gertatu den bezala, deslokalizazio prozesua jasatea.

ERABAKIAK, HERRITARREN ESKU

Nekazari mugimenduak multinazionalak eta maioristek ha-

zien, ongarrien eta toxikoen ekoizpena monopolizatze bidean direla salatzen du, halaber, eta transgenikoen garapena dela horretarako azken pausua (Bigarren Iraultza Berdea deitzen diote aldekoek). Edo sustatzen diren monolaborantzek biodibertsitatea (20 urtean munduan 150 milioi hektarea baso suntsitu dira, esaterako) ez ezik, tokian tokiko nekazaritza kultura eta bizimodua ere suntsitzen dituela.

Eredu alternatiboa proposatzen du Via Campesinak, proposatu eta egunez egun praktikara eramanez, 200 milioi nekazari txiki eta ertain horien eskutik. Elikadura burujabetza deritzo



Florestan Fernandez
eskolaren eraikin bat.
Lurrik gabeko nekazariak
auzolanean altxatako
proiektua da. Arrate ITURBE

eredu honi, eta lehen aldiz FAOk 1996an antolatu zuen Erromako Elikaduraren Munduko Goi Bileran aurkeztu zen teoriazioa du oinarri. Honela, azpimarratzen da elikaduraren eta elikagaien ekoizpenari eta kontsumoari dagozkion erabakiak herritarren esku behar dutela, eta nagusiki ekoizle nahiz kontsumitzaileak izan behar direla erabaki subjektu, multinazionalak edo enpresa handiak beharrean (Bolivian, Nepalen, Malin eta Senegalen Konstituzioan jasodute kontzeptua).

Erabakitzeko eskubidea aldarrikatzeaz gain, apustu jakin bat ere egiten da: tokian tokiko elikagaien ekoizpen ekologikoa eta gertuko kontsumoa lehenetsi behar dira, egiteko modu horiek behar den produkzio mailara iristeko gai direlako, eta merkeagoak, osasuntsuagoak (Brasilen 5,2 kilo toxiko ei dira urtean biztanle bakoitzak irensten dituenak), iraunkorragoak eta ingurugiroa, aniztasun kulturala eta nekazarien duintasuna areago errespetatzen dutenak direnez.

HAMAR EGUN BRASILEN

Apirilaren 8tik 19ra, Etxalde, EHNE-Bizkaia, Bizilur eta Brasilgo Via Campesinaren ekimenez, eta Lakuaren Garapenerako Lan-

kidetzaren Euskal Agentziaren, Gipuzkoako Foru Aldundiaren Nazioarteko Garapenerako Lan-kidetza Zuzendaritzaren eta Europar Batasunaren finantziazioarekin, euskal ordezkari zenbait Brasilen egon gara elikadura burujabetzaren inguruan garatu dituzten esperientzia batzuk ezagutzen. Euskal Herriko base-rritarren mugimenduko ordezkariak (EHNE-Bizkaia eta Etxalde), sindikatuetaoak (ELA eta LAB), instituzionalak (Udalbiltza, Ezkio-Itsasoko alkatea, Bilboko zinegotzi bat, Gipuzkoako Foru Aldundia), eskualde eta udal garapen agentzietako ordezkariak eta teknikariak (Mutrikuko Udaleko Tokiko Garapena, Urola Garaiko Garapen Agentzia, Tolosako Tolomendi Landa Garapeneko Agentzia, eta Aramaio eta Gatzagako proiektuak), mugimendu sozialak (Bilgune Feminista, Ernai eta Euskal Herriko Eskubide Sozialen Karta), EHUKo irakasleak (Soziologia eta Kazetaritza Sailetatik) eta Bizilurreko kideak joan gara taldean. 17 lagun, ordezkaturiko erakundeak edo proiektuak baino pertsona gutxiago, gastuak kontrolatu eta emaitza biderkatzaille bat lortu nahian. Diziiplina anitzeko taldea, nork bere alorrean ekarpentxoa egiteko xedearekin, anitza, baina batez ere animosoa, hartutako neke-lanak gorabehera, beti prest azaldu dena.

Elikadura burujabetzaren arabera, elikaduraren eta elikagaien ekoizpenari eta kontsumoari dagozkion erabakiek herritarren esku behar dute, ez multinazionalen esku

Lula eta Dilma Rousseffen PTak gauzatu dituen politikekin ez daude oso pozik. Nekazaritza ekologikoari baino babes gehiago eman omen diote nekazaritza industrialari

tuak), mugimendu sozialak (Bilgune Feminista, Ernai eta Euskal Herriko Eskubide Sozialen Karta), EHUKo irakasleak (Soziologia eta Kazetaritza Sailetatik) eta Bizilurreko kideak joan gara taldean. 17 lagun, ordezkaturiko erakundeak edo proiektuak baino pertsona gutxiago, gastuak kontrolatu eta emaitza biderkatzaille bat lortu nahian. Diziiplina anitzeko taldea, nork bere alorrean ekarpentxoa egiteko xedearekin, anitza, baina batez ere animosoa, hartutako neke-lanak gorabehera, beti prest azaldu dena.

Brasil, herrialde bat baino, kontinente bat da. 200 milioi biztanle ditu eta 8,5 miloi kilometro koadro. Antolatzaileek banatu diguten gidan jasotzen denez 28 alderdi politikok dute ordezkaritza bertako Ganbera Legegilean; mugimendu sozial eta sindikatuen zerrenda are luzeagoa da, eta nekazaritzarekin zerikusia duten plan, programa nahiz erakunde publikoen izen eta akronimoek bi letra zopa egiteko ematen dute. Ez da lan erraza, bada, bertako errealitatearen irudi osatu eta zehatz bat eskaintzea, baina antolatzaileek ahalegina egin dute, baita lortu ere, programa benetan potente bat lotuz.

Mugimenduetako ordezkariak, sindikatuetaoak, ordezkari instituzionalak, establimendu zein kanpamenduetako jendea, kooperatibistak, ingeniariak eta teknikariak, unibertsitateko irakasleak eta ikasleak, etab. Hamar egunetan hemezortzi hitzaldi izan ditugu; bakoitzean, batezbestean, hiruzpalau hizlariaren azalpenak entzun, galderak egin eta eztabaidatzeko tar-tearekin. Esperientzia zenbait bisitatzeo aukera ere egon da, teoria adibide praktikoeekin osatzeko: MSTk eraikiriko Florestan, Fernandez eskola, Sao Paulo ondoan; azoka ekologikoa, Porto Alegren; arroz organikoa lantzen duen kooperatiba, Dorado do Sulen; arroz eta barazki organikoak lantzen dituzten establimenduak, Nova Santa Ritan eta Viamaon; lurrak okupatu dituen kanpamendua, Passo Fundon; ogia lantzen duen emaku-

me nekazarien kooperatiba txikia, Sagrada Familiar; hazi kreolak ekoiztera bideraturiko kooperatiba, Sao Miguel do Oesten; nekazari feministen komunitatearekin bazkaria eta bazkalondoa, Quilombon; Biogasa ekoizten duen komunitatea, Itaparangan; mugimendu feministak eraikiriko formazio zentroa, Chapecon; Universidade Federal Frontera do Sulera bisita, Chapecon baita ere; edota Sao Pauloko Udaletxera eginiko bisita.

Toki guztietan hartu gaituzte etxean bezala, eta toki bakoitzean sekulako bizipozarekin partekatu dute euren esperientzia. Honela, informazio baliagarri mordoa jaso dugu, dela Euskal Herrira ekar litezkeen praktika edo ideiak direlako, dela norberarentzat baliagarriak diren istorio, emozio edo grinak eskaini dizkigutelako.

Brasil, herrialde bat baino, kontinente bat da, eta batetik besterako distantziak ez dira geurean bezalakoak. Batez ere hegoaldeko hiru estatutan bakarrik ibili garen arren (26 dauzka Brasilek), eta tartean bi barne hegaldi egon badira ere, ordu mordoa joan dira mikrobusean, Christian eta Paolo handiak gidari genituela, atzera eta aurrera. Eta ordu hauek ere ez dira alferrik galdu. Lo kuluxka batzuk egiteko ez ezik, elkarren berri jakiteko eta brasildarrengandik jasotako informazio tonak elkarrekin barneratzeo aukera polita ere izan dira. Euskal Herriko Eskubide Sozialen Karta; PNAEaren moduko zerbait Euskal Herriko eskoletako jangeletan aplikatu ote litekeen; TIPPAk Europako haragi ekoizleen amaiera ekarri dezakeela; arrautzen barra kodeetan ekoizteko moduaz jasotzen den informazioari buruzkoak; norbaitek etxeko ortuan landaturiko senda belarrak; horiek hizpide. «Camponeses, camponesas ¡Viva San Fermin!». Txiste txarrak egin eta adar-jotzerako ere ez da aukerarik galdu, noski.

Beste askorako tarterik ez da egon; churrasqueria bat edo beste, mate dezente, gaucho ikuskizun bat, delegazioko kide-

ETXEKOAK

ren batek oso gertutik ikusi zue-
na zartailu eta guzti, “A Vida No
Sul” telebista saioak egin zigun
elkarrizketa, bertako kuadrilla
handi baten urtebetetze afari-
tzar surrealista (besteak beste
musika bandak Clavelitos jo
zuen euskaldunon ohoretan),
caipirinharen bat, barruan trago
bat hartzen ari ginela Sao Paulo-
ko poliziaik itxi zuen diskoteka
bat ere bai (ez genuen ulertu
zergatik izan zen, baina ez zen
gure errua izan) eta portugesez
ikasitako hitz gutxi batzuk (ne-
kazaria-campones, elkarlana-
parceria...).

MALETAN EKARRITAKOAK

Hazi kreolak ekarri ditugu male-
tan. Debekatuta dago baina
MPAkoek Sao Miguel do Oeste-
ko hazitegian oparituriko hazi
poltsatxoek arazorik gabe pasa
dituzte aduanak. Eta paper, in-
forme, programa, liburu eta li-
buruxka mordoa ere ekarri du-
gu, kiloka, Brasilgo
esperientzien berri ematen du-
tenak; hauek ere hazi kreolak
neurri batean.

Euskal Herrian baliagarriak
izan daitezkeen artean neka-
zaritza mugimenduak eraikiriko
aliantzak izan dira interes
gehien piztu dutenak. Institu-
zioekin gauzatu dena, esatera-
ko: PAA eta PNAE programak.
Lehenengoaren bidez, gober-
nuek nekazariei zuzenean eros-
ten dizkiete gero jangela publi-
koetan (ospitaleak, espetxeak,
Elikagaien Bankua eta abar)
kontsumitzen diren produk-
tuak. Bigarrenak, aldiz, ikastetxe
publikoetako jangeletan kontsu-
mitzen diren elikagaien %30 in-
guruko nekazariak ekoiztitako-
ak izan behar direla dio.

Ezagutu ditugun mugimen-
duetako kideen testigantzak bat
datoz; ez daude konforme Lula-
ren eta Dilma Rousseffen PTak
gauzatu dituen politikekin.
Agindutakoa ez dutela bete dio-
te, nekazaritza ekologikoari bai-
no askoz ere babes erabakiga-
rriagoa eman zaiola nekazaritza
industrialari, programa hauek
ere ez dutela behar bezala fun-
tzionatzen... Baina denak bat da-
toz programa horien garrantzi
handia aitortzerakoan (nekaza-

Apirilaren 10etik 17ra Argentinan
Coordinadora Latinoamericana de
Organizaciones del Campo (CLOC)
delakoaren hiru urtean behineko Biltzar
Nagusia burutu da. Brasilgo Via
Campesinako hainbat eta hainbat
buruzagi joan da bertara, baita gure
esperientziaren antolakuntzan aritu diren
MST, MAB, MPA eta MMCKo kideak ere, eta
komentatu izan digute horrek zailtasunak
eragin dizkiela gure ordezkari tzari behar
bezalako harrera egiteko. Guk ez dugu
nabaritu.

Movimento dos Trabalhadores Rurais
Sem Terra (MST) 1984ean sortu zen eta
miloi eta erdi kide ditu egun, horietatik
150.000 familia kanpamenduetan eta
beste 380.000 asentamenduetan bizi
direlarik. Kanpamenduak latifundista
baten lurra okupatu dituzten nekazari
komunitateak dira. Plastikoko beltzez
estalitako txabolatan bizi dira,
okupatutako lurra lantzetik, antolakuntza
komunitario batekin, epaile baten
aginduak bertatik bota ditzaketenaren
mehatxupean. Asentamenduak, aldiz,
legeztaturiko kanpamenduak dira,
Brasilgo konstituzioak lurrek bere funtzio
soziala bete ezean, alegia produzitu ezean,
desjabetu egin daitezkeela dioenez,
epailek hainbatetan usufruktuan ematen
baitizkiete okupatzaileei. Gune hauetan
bizitakoak izan dira hamar egunotako
esperientzia hunkigarrienak: Passo
Fundoko “Terra e Vidan” kanpamenduan,
polizia egun batetik bestera etorriko
zitzaiela jakin berri bazuten ere, bertako
80 familiek ez zuten etsitzeko asmorik;
Nova Santa Ritako asentamenduan, euren
egoera legeztatu arte kanpamendu batetik
bestera bizi izandako lau urtetako odisea
kontatu ziguten; edo Porto Alegreko azoka
ekologikoan ogia oparitu harrotasunez
bikote batek: «Kanpamenduetan bizi
ginenean askotan ez genuen ahora
eramateko ogirik ere, eta geure buruari
zin egin genion egunen batean geuk
ekoiztitako ogia salduko genuela».

MOVIMENTO DOS ATINGIDOS POR BARRAGENS (MAB)

Brasil munduko lehen potentzia da
energia hidroelektrikoaren ekoizpenean,
azken hamarkadetan dozenaka proiektu
erraldoi gauzatu dituelarik. Proiektu
horiek, ordea, milaka nekazariren lurra
suntsitu dituzte, eta baita dozenaka herri
eta komunitate ere. Kaltetu horiek guztiak
MABen antolatu dira azken bi
hamarkadatan, lur berriak edo kalte-
ordainak eskatzeko (normalean ez zaie
deus eman), eta indarrean dagoen eredu
energetikoaren gabeziak eta alternatibak
proposatuaz. Itaparangan, esaterako,
duela hamabost urte euren lurretan presa
bat egitea aurreikusi zenetik ez dute
deskantsurik hartu: mobilizazioak,
elizarekin eta inguruko instituzioetako

ordezkariekin bilera eta akordioak,
sinadura bilketak, presarako proiektu
txikiago baten diseinua... Euri ura eta
eguzki-plakak euren zerri haztegiak
hornitzeko, zerrien zimaurretik ateratzen
duten biogas ekoizpena... Alemaniarren
ondorengoak izanik alemanaren adiera
zahar bat hitz eginaz (eta eskolan
irakatsiaz) eta puntualtasun
germaniarrarekin (gu ere oso presaka ibili
gintuzten uneoro) egin dute hau guztia
gainera.

MOVIMENTO DE MULHERES CAMPONESAS (MMC)

Duela 20 urtetik ari dira lanean, nagusi
den ereduaren ondorio gordinenak
jasaten dituen emakume nekazarien
egoera hobetu nahian. Mugimenduen
diskurtsoan eta zuzendaritza guneetan
parekidetasunak dezenteko pisua lortu
du, baina oraindik ere lan asko dago
egiteko, frente ezberdinetan. Ondorioz
denetarik entzun eta ikusi ahal izan dugu.
“As Camponesas” okindegi kooperatibako
sei emakumeena bezalako istorio ederra
kasu, lan eta borroka askoren ondoren
hasieran kontra zuten ingurua,
gertukoena behintzat, parekidetasunean
heztera eta herriko emakumeen
erreferentzia izatera eraman dituen.
«Tratu txarrak jasotzen dituzten
emakumeak gure okindegira etortzen dira
babes eske», kontatzen dute. Edo Noeli
Taborda, Chapecon hitzaldia eman zigun
buruzagiarena, bezalako adierazpen
garratzak: «Nekazaritza ekologikoa
aldarrikatzen hasi ginenean ‘emakume
kontutzat’ hartu zuen askok. Gero
mugimendu guztia lerratu da apustu
horretara. Edo ekintza bortitzekin hasi
ginenean, Monsantoen laborategiak

okupatzen eta abar, burugabekeria bat
zela esan zuten askok, eta gero ikusi da
oso eraginkorra izan zela. Aitzindariak
izan gara emakumeak borroka honetan
baina inoiz ez digute aitortu».

MOVIMENTO DOS PEQUENOS AGRICULTORES (MPA)

1985etik 1995era Brasilen %20an murriztu
zen familien nekazaritzarako baliaturiko
lurren hedadura eta bost miloi lanpostu
galdu ziren lehen sektorean. Hala ere,
oraindik dezenteko pisua den sektore bat da
(biztanlegoaren %15a, alegia, 30 milioi
nekazari), eta azken hamarkadan,
nekazaritza industrialak erabat bazterrean
uzten zituela ikusita, MPAREN inguruan
antolatuta nekazaritza ekologikoaren
aldeko apustu garbia egin dute nekazari
txikiek. «Ez dugu multinazionalen edo
enpresa handien soldatapeko langile
bihurtu nahi, nekazariak gara, eta horri
eutsi nahi diogu», azaldu digu Tairi Felipek.
Nekazaritzaren duintasuna berreskuratzeko
Programa integralaren azalpen bikaina egin
digute, eta Sao Miguel do Oesteko hazitegi
kooperatibaren esperientzia ere oso
interesgarria izan da: inguruetako
nekazarien haziak berreskuratzen dituzte,
gobernuaren komertzializazio lizentziak
lortzeko tramite guztiak egin, haziak
transgenikoen kutsadurarik ez dutela
ziurtatzeko teknologia bat garatu dute...
«Nekazarien artean erabat berezkoa izan da
ezagutza eta hazien elkar trukaketa. Galtzen
hasia zegoen hori eta berriro aktibatzea
lortu dugu», esplikatu digu Tairirik. Gure
euskal ordezkari tzak laguntzen aritu da
MPAko buruzagi gazte hau hamar
egunotan, itzultzaile eta gidari lanetan, eta
esan beharrik ere ez dago ezin hobeto egin
duela.



Porto Alegreko azoka ekologikoan jasotako irudia. Begoña ZALBIDEA

«Elikadurak, osasunari eragiten dion kontua denez, ez die nekazariei bakarrik eragiten. Eta nekazariak euren lan indarretik bizi direnez, euren borroka langile klase osoarena da»

rien pobrezia tasa %40tik %30era jaitsi da PTren guber-
nuekin), eta jarrera kritiko bate-
kin bada ere, gobernuari euren
babesa ematen diote eskuinaren
erasoen aurrean (azken aldian
militarren esku-hartzea eskatze-
ra ere iritsia da eskuin hori
hainbat mobilizaziotan).

Garatu duten beste aliantza
garrantzitsu bat landaren eta hi-
riaren artekoa izan da. Central
Única dos Trabalhadoreseko
(CUT) Jairok laburbildu digu oi-
narrian dagoen filosofia: «Elika-
dura, osasunari eragiten dion
neurrian, ez da bakarrik nekaza-
riei eragiten dien kontu bat.
Bestalde, nekazarien borroka,
euren lan indarretik bizi dire-
nez, langile klase osoaren borro-
ka ere bada. Eta eredu neolibera-
lari kontrajartzen zaion eredu
bat lantzen ari direnez, hor gure
elkartasun osoa izango dute».
Rio Grande do Sul estatuan
140.000 afiliatu dituen metala-
ren sailean dihardu buruzagi
beterano honek eta esplikatu di-
gu sindikalista eta nekazariak
elkarrekin joaten direla fabrikaz
fabrika elikadura burujabetza-
ren bertuteez informatzera, eta
gero Hitzarmen Kolektiboan
lantegiko jantokirako nekazariei
zuzenean erosteko klausula bat
eskatzen dutela. «Kontsumoa
ekintza eraldatzaile bihurtzen
du horrek; sistema sistemaren
barrutik aldatzeko modu bat da,
nekazariak proposatzen dute-
nak dimentsio politiko oso gar-
bia baitu», gaineratu du Jairok.

Ez da nekazarien eta langileen
artean adostu den akordio baka-
rra. “Plataforma Operaria E
Camponesa Da Energia” delako-
ak, hamahiru sindikatuz eta Via
Campesinako mugimenduez
osatuta dagoenak, proiektu
energetiko herrikoi bat proposa-
tu du, mundu mailako interes
geopolitikoen arabera dantzara-
zitako esparru horretan (CIA,
Frantzia eta Txina aipatu dizki-
gute, besteak beste) Brasilen
energia burujabetza aldarrika-
tzeko.

Prestakuntzari ematen dioten
garrantzia da interesgarria suer-
tatu zaigun beste alderdi bat.
Prestakuntza teknikoari dago-
kionez, sekulako ahalegina ari

**«Kontsumoa ekintza eraldatzaile bihurtzen du
honek, sistema sistemaren barrutik aldatzeko
modu bat, nekazariak proposatzen dutenak
dimentsio politiko oso garbia baitu»**

dira egiten. Irakaskuntza ofizia-
lak ez du nekazaritza industria
baino irakasten, eta eskola sare
bat osatu dute, nekazarien ja-
kintza tradizionala berreskura-
tu, irakatsi eta ikerketzen hasia
dena. Prestakuntza ideologikoa-
ri ematen dioten garrantzia da,
ordea, deigarriena iruditu zai-
guna. Florestan, Fernandez es-
kola da harribitxi distiratsuen-
a: mugimenduetako agintariak
politikan trebatzeko sortua, bo-
luntarioen lanaz eraiki eta Bra-
silgo nahiz nazioarteko elkarta-
sunari esker finantzatua, uni-
bertsitate campus txiki bat
hainbeste da tamainan eta erre-
ferente bihurtu da munduko
mugimendu sozialentzat. Peda-
gogia bat ere garatu dute pro-
pio, ikastordu magistralei be-

Nekazari feministekin bildu
zen euskal ordezkaritza
Quilonbon. Emakumeak
dira egoera gordinena
jasaten dutenak eta gogor
egiten dute horren kontra.
Begoña ZALBIDEA

zainbesteko garrantzia ematen
diona komunitatean bizi beha-
rreko esperientziari. Sortu du-
ten eskola-sare osoan eskain-
tzen dute prestakuntza politiko
hori, euren pedagogia aplikatuz,
eta hegoaldeko mugimendu so-
zialen borrokaren fruitu gisa
ulertzen den Universidade Fed-
eral Frontera do Sulen ere, duela
bost urte jarri zuten martxan,
sei campusen bitartez.

Prestakuntza horren emaitza
bistakoa da han eta hemen har-
tu gaituzten mugimenduaren
buruzagiek erakutsitako gaita-
sunean, baina baita kanpamen-
duetako plastiko beltzaren az-
pian bizi direnen artean edo
kooperatibarik xumeenean la-
nean ari direnen artean ere. De-
nek dute kolektibo baten baita-
ko izatearen kontzientzia,
borroka kolektiboaren nondik
norakoaren ideia garbi bat,
kojuntura politikoaren irakur-
keta partekatu bat... Klase borro-
ka, kapitalaren erasoak, erresis-
tentziaren duintasuna, eta abar,
gurean akaso usatuegiak dirudi-

ten kontzeptuak bizi bizirik
hautematen dira euren gogoan.

Hain zuzen ere, gehiegi begi-
ratu gabe bizi den horrek aipa
dezake Euskal Herria ez dela
Brasil, hango egoera sozioeko-
nomikoa eta hemengoa oso ez-
berdinak direla, bateko eta bes-
teko mugimendu sozialen
neurriak ere ezin direla pareka-
tu. Ez zaio arrazoirik faltako,
baina begia zorrozuko balu, he-
men ere dezenteko saltsa dagoe-
la usaindu ahalko luke. Jakingo
luke European ahora daramatza-
gun jakiek 4.000 kilometro egi-
ten dituztela batezbestean, edo
Euskal Herrian kontsumitzen
diren barazkien %4 baino ez di-
rela ekoizten bertan. Eta nabari-
tuko luke bertako ekoizle eta
kontsumitzaileak hasiak direla
eredu aldaketarako pausuak
ematen.

Gu behintzat errezelo horre-
kin etorri gara Brasildik; asko-
ren arteko elkarlana eta elkarta-
suna direla medio, elikadura
burujabetzan bide polita egin
daiteke Euskal Herrian ere.



1,5€
ZURE BIDAIA ALDIZKARIA
EUSKARA HUTSEAN



DAGOENeko ZURE KIOSKOAN SALGA1



Harpidetu • 11 ale 15€ urtean • www.zazpihaizetara.com